JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
F. G. JACOBS
14 päivänä joulukuuta 1995 *

1. Tässä asiassa Tribunal de commerce de Paris pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua useaan kysymykseen, jotka koskevat erityisesti kansallisten tuomioistuinten toimivaltaa asioissa, jotka ovat panneet vireille väitteen mukaan ilmoittamatta jätettyä valtion tukea saaneen yrityksen kilpailijat. Nämä kysymykset on esitetty asiassa, jonka Syndicat français de l'Express international (jäljempänä SFEI) ja useat pikapostitoimintaa harjoittavat yritykset ovat panneet vireille Ranskan postilaitosta ym. vastaan.

Tosiseikat

2. Julkisoikeudellinen toimielin Ranskan postilaitos harjoittaa paitsi lakisääteistä toimintaansa, jossa se on monopoliasemassa, myös joitakin toimintoja, joita myös kaupalliset yritykset voivat harjoittaa. Vuonna 1985 Sofipost (Ranskan postilaitoksen tytäryhtiöiden holdingyhtiö) perusti Société de transport aérien transrégionalin (TAT) kanssa Société française de messagerie internationalen (SFMI) tarjotakseen pikapostipalveluja. Sofipost omisti 66 prosenttia ja TAT 34 prosenttia SFMI:stä. SFMI harjoitti toimintaansa Chronopost-tavaramerkillä.

3. Vuonna 1992 organisaatiota muutettiin. Sofipost ja TAT perustivat uuden yhtiön, Chronopost SA:n, josta Sofipost omisti jälleen 66 prosenttia ja TAT 34 prosenttia. Chronopost SA otti hoitaakseen SFMI:n kotimaan liiketoiminnan. SFMI:n toiminta muuttui yhteiseksi kansainväliseksi pikapostitoiminnaksi, jota harjoittivat Ranskan, Saksan, Alankomaiden, Kanadan ja Ruotsin postilaitokset yhdessä australialaisen TNT-nimisen yrityksen kanssa. SFMI:stä tuli GD Express Worldwide Francen 100-prosenttisesti omistama tytäryhtiö, joka puolestaan on GD Express Worldwide NV:n 100-prosenttisesti omistama tytäryhtiö. GD Express Worldwide NV:n omistavat yhtä suurin osuuksin TNT ja GD Net BV, joka on useiden kansallisten postilaitosten omistama yhtiö. Sofipost omistaa 25 prosenttia GD Net BV:n osakkeista. Sofipostin välityksellä Ranskan postilaitos siis omistaa nyt 66 prosenttia Chronopost SA:n kotimaisesta pikapostitoiminnasta ja epäsuorasti 12,5 prosenttia (25 % x 50 % x 100 % x 100 %) SFMI:n kansainvälisestä postitoiminnasta.

* Alkuperäinen kieli: englanti.

4. Uudessa järjestelmässä Chronopost SA tarjoaa SFMI:lle palveluja ja toimii sen asiamiehenä keräilemällä ja jakamalla Ranskassa paketteja, jotka on lähetetty GD Express Worldwiden verkoston välityksellä. Niiden sopimusten takia, jotka tehtiin GD Express Worldwidea perustettaessa, Chronopost ei voinut kilpailla SFMI:n kanssa vaan oli sen yksinomainen asiamies 1.1.1995 asti; lisäksi Ranskan postilaitos myönsi SFMI:lle (ja siten todellisuudessa Chronopost SA:lle) yksinoikeuden käyttää postiverkostoa tähän ajankohtaan asti.

5. SFEI, joka on yhdistys, johon kuuluu useita pikapostipalveluja tarjoavia yrityksiä, valitti 21.12.1990 perustamissopimuksen 92 artiklan perusteella komissiolle Ranskan valtion toiminnasta. Tämän jälkeen pidetyssä SFEI:n edustajien ja komission välisessä kokouksessa keskusteltiin myös siitä, oliko Ranskan postilaitos yrityksenä rikkonut 86 artiklaa. Komissio lähetti SFEI:lle 10.3.1992 kaksi kirjettä, joissa se ilmoitti aikovansa päättää valtion tukea ja 86 artiklaa koskevat tutkimuksensa.

6. SFEI ja kolme pikapostiyritystä nostivat 16.5.1992 kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa sen kirjeen kumoamiseksi, joka koski asian tutkimista 86 artiklan perusteella. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antoi 30.11.1992 määräyksen asian tutkimatta jättämisestä muun muassa siksi, että komission kirjeellä ei ollut oikeudellisia vaikutuksia. Kantajat valittivat yhteisöjen tuomioistuimeen, joka kumosi asiassa C-39/93 P, SFEI ym. vastaan komissio, 16.6.1994 antamallaan tuomiolla [1] ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion ja palautti asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen. Komissio peruutti tämän jälkeen kirjeensä, ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 3.10.1994 antamassaan määräyksessä, että asiassa ei ole syytä antaa ratkaisua. Komissio teki 30.12.1994 uuden päätöksen 86 artiklaan perustuvan menettelyn lopettamisesta, ja tämä päätös on tällä hetkellä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa vireillä olevan asian T-77/95 kohteena.

7. Yhteisöjen tuomioistuimessa 16.5.1992 nostamassaan kanteessa SFEI ja samat kolme yritystä vaativat valtion tukea koskevan tutkimuksen päättämisestä tehdyn päätöksen kumoamista. Koska komissio peruutti kirjeensä heinäkuussa 1992, yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa C-222/92 18.11.1992 antamassaan määräyksessä, että asiassa ei ole syytä antaa ratkaisua, ja velvoitti komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Komission on vielä annettava ratkaisunsa asiassa.

8. Tämä ennakkoratkaisukysymys liittyy SFEI:n ja muiden asianosaisten Ranskan postilaitosta, Sofipostia, SFMI:tä, TAT:tä, TAT Expressiä ja Chronopostia vastaan Tribunal de commerce de Paris'ssa 16.6.1993 nosta-

1 — Asia C-39/93 P, SFEI ym. v. komissio, tuomio 16.6.1994 (Kok. 1994, s. I-2681).

maan kanteeseen. Kantajat vaativat kansallista tuomioistuinta

— määräämään Ranskan postilaitoksen välittömästi lopettamaan lainvastaisten valtion tukien maksamisen SFMI:lle ja Chronopostille (250 000 Ranskan frangin [FRF] suuruisen päivittäisen sakon uhalla);

— toteamaan, että Ranskan postilaitoksen SFMI:lle ja Chronopostille tarjoama logistinen ja kaupallinen apu ilman kohtuullista vastiketta on perustamissopimuksen 92 artiklassa tarkoitettu valtion tuki;

— määräämään SFMI:n palauttamaan Ranskan postilaitokselle sen perustamisestaan asti saaman valtion tuen, joka on ajanjaksolta 1986—1991 2 139 000 000 FRF; ja

— toteamaan, että tämä tuki on lainvastainen, koska sitä ei ilmoitettu komissiolle perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan mukaisesti;

— velvoittamaan vastaajat maksamaan kantajille vahingonkorvauksena 216 000 000 FRF.

— toteamaan, että vastaajat ovat joissakin toimissaan syyllistyneet vilpilliseen kilpailuun;

9. Vastaajat väittävät muun muassa, että kansallisen tuomioistuimen pitäisi todeta, ettei se ole toimivaltainen, vaan komissio tai toissijaisesti Ranskan hallintotuomioistuimet.

— toteamaan, että Ranskan postilaitos, Sofipost, SFMI ja Chronopost ovat käyttäneet väärin määräävää markkina-asemaansa perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitetulla tavalla;

10. Ennakkoratkaisupyynnössä ei esitetä tosiasioita, jotka koskevat SFEI:n väitettä siitä, että Ranskan postilaitos on myöntänyt lainvastaisesti tukea SFMI:lle ja Chronopos-

— toteamaan, että vastaajat ovat loukanneet yhdenvertaisen kilpailun periaatetta;

tille. Kirjallisissa huomautuksissaan SFEI esitti seuraavanlaisen tiivistelmän väitetystä logistisesta avusta:

"SFMI:llä on epätavallisen alhaista vastiketta vastaan käytössään postitoiminnan infrastruktuuri, johon kuuluu 300 000 henkilöä, 73 000 päivittäistä postinjakelukierrosta, 16 835 rakennusta, 50 000 ajoneuvoa, 300 junavaunua ja 22 lentokonetta;

SFMI nauttii etuoikeutetusta tulliselvitysmenettelystä;

Ranskan postilaitos on myöntänyt SFMI:lle epätavallisen edulliset maksuehdot."

Väitetty kaupallinen apu on seuraavanlaista:

"SFMI saa Ranskan postilaitoksen asiakaskunnan ja goodwill-arvon; ja

SFMI hyötyy Ranskan postilaitoksen myynninedistämis- ja mainoskampanjoista." *

* Suomennettu yhteisöjen tuomioistuimessa.

11. Yhteisöjen tuomioistuin pyysi 13.7.1995 päivätyllä kirjeellään komissiota selittämään, miksi se ei ollut voinut päätöksensä heinäkuussa 1992 tehdyn peruuttamisen jälkeen ratkaista, onko Ranskan postilaitoksen SFMI:lle ja Chronopostille antama logistinen ja kaupallinen apu valtion tukea. Komissio vastasi 29.8.1995 päivätyllä kirjeellään, että kantajat perustivat väitteensä ennen kaikkea tutkimukseen, jonka konsultit olivat niiden toimeksiannosta tehneet. Komissio kyseenalaisti joitakin oletuksia, joihin väitetyn logistisena apuna annetun tuen olemassaolo ja suuruuden määritys perustuivat; lisäksi Ranskan viranomaiset olivat osoittaneet vääriksi jotkut tosiasioita koskevat väitteet, erityisesti ne, jotka koskivat erityiskohtelua tullimenettelyssä. Komissiolla oli myös vakavia epäilyksiä väitteistä, jotka koskevat kaupallisena apuna annettua tukea.

Kansallisen tuomioistuimen esittämät kysymykset

12. Kansallinen tuomioistuin päätti ennen toimivaltaisuuttansa koskevan kysymyksen ratkaisemista tai ennen asian tosiseikkojen tutkimisen aloittamista pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta vastausta seuraaviin ennakkoratkaisukysymyksiin:

"1) Onko sellaisia jäsenvaltion toimenpiteitä, joilla se erityisesti valtiovarainmi-

nisteriön ja posti- ja telekommunikaatioministeriön välityksellä tukee pikakuljetustoimintaa harjoittavaa yhtiötä antamalla sille logistista ja kaupallista apua vaatimatta tekemistään teknisistä, kaupallisista tai rahoitukseen liittyvistä suoritteista tavanomaista korvausta, pidettävä sellaisina valtion tukina, jotka vääristävät tai uhkaavat vääristää kilpailua ja vaikuttavat jäsenvaltioiden väliseen kauppaan perustamissopimuksen 92 artiklassa tarkoitetulla tavalla?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko 93 artiklan 3 kohdan viimeisessä virkkeessä määrätyn kiellon vastaisesti jo suoritettujen taloudellisten tukien palauttaminen kyseisen tuen maksamisen välittömän keskeyttämisen lisäksi ainoa keino taata tämän kiellon tehokkuus?

3) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko sellaisella yrityksellä, jolle on myönnetty tällaisia tukia, yhteisön oikeuden ja erityisesti sen ensisijaisuutta koskevan periaatteen perusteella velvollisuus osoittaa, että se on ennen kyseisen tuen vastaanottamista tarkistanut huolellisesti erityisesti sen, että tukea myönnettäessä on menetelty EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdassa määrätyllä tavalla?

4) Jos kolmanteen kysymykseen vastataan myöntävästi, voidaanko tarkasteltavana olevien yhteisön oikeuden säännösten rikkomisesta aiheutuva vahinko määrätä korvattavaksi voimassa olevan kansallisen lainsäädännön mukaisesti silloin kun näiden tukien saajayrityksen huolellisuusvelvollisuuden laiminlyönnistä on aiheutunut vahinkoa sen kanssa kilpaileville yrityksille?

5) Onko sillä kansallisella tuomioistuimella, joka käsittelee kansallisen lainsäädännön mukaista siviilioikeudellista vaatimusta, jossa on kysymys sellaisesta valtion toimenpiteestä, johon on ryhdytty ottamatta huomioon perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan viimeisessä virkkeessä määrättyä edeltävää valvontamenettelyä, velvollisuus jättää asia tutkimatta toimivallan puuttumisen vuoksi, jos komissiolle on tehty valitus sen toteamiseksi, että riidanalainen toimenpide on soveltumaton yhteismarkkinoille, vaikka komissio ei olisi antanut lopullista päätöstä eikä ratkaissut, olivatko riidanalaiset toimenpiteet valtion tukia?

6) Jos kansallinen tuomioistuin katsoo olevansa toimivaltainen, onko sillä samassa tilanteessa vaihtoehtoisesti velvollisuus lykätä asian käsittelyä ja odottaa, että

komissio tekee päätöksen siitä, ovatko riidanalaiset toimenpiteet valtion tukia?

7) Vaikuttaako edellä 5 ja 6 kohdassa mainittuihin tilanteisiin se, että komissio ei ole ratkaissut asiaa, vaikka se on saatettu sen käsiteltäväksi yli kaksi vuotta aikaisemmin, ja se, että kantaja on kansallisessa tuomioistuimessa osoittanut, että perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen rikkomisesta kantajalle aiheutuvat vahingolliset seuraukset on saatava kiireellisesti lakkaamaan?

8) Voidaanko edellä 5—7 kohdassa tarkoitetuissa oloissa yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-354/90 21.11.1991 antaman tuomion (erityisesti sen 14 kohdan) perusteella päätellä, että jos kansallinen tuomioistuin katsoo olevansa toimivaltainen ja ratkaisee asian kanteessa vaadituin tavoin 93 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen perusteella, se täyttää vain sille kuuluvaa tehtävää suojella yksityisten oikeuksia valtion viranomaisten rikottua perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan viimeisessä virkkeessä määrättyä kieltoa siihen saakka, kunnes komissio tekee lopullisen päätöksen?"

13. Ennakkoratkaisupyyntö vahvistettiin Cour d'appel de Paris'n jaoston puheenjohtajan 24.3.1994 tekemällä päätöksellä.

Perustamissopimuksen määräykset valtion tuesta ja kansallisten tuomioistuinten tehtävä

14. Ennen kansallisen tuomioistuimen esittämien kysymysten tutkimista saattaa olla hyödyllistä esittää tiivistelmä perustamissopimuksen valtion tukea koskevista määräyksistä ja komission ja kansallisten tuomioistuinten tehtävistä näiden määräyksien täytäntöönpanon varmistamisessa.

15. Perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Jollei tässä sopimuksessa toisin määrätä, jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, ei sovellu yhteismarkkinoille, siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan."

16. Perustamissopimuksen 92 artiklan 2 ja 3 kohdassa luetellaan joitakin tukia, jotka soveltuvat tai joita voidaan pitää soveltuvina yhteismarkkinoille.

17. Perustamissopimuksen 93 artiklan mukaan pääasiallinen vastuu 92 artiklan noudattamisen varmistamisesta kuuluu komissiolle. Komissiolla on yksinomainen, yhteisöjen tuomioistuimen valvontavaltaan kuuluva toimivalta päättää, soveltuuko tuki yhteismarkkinoille. [2] Perustamissopimuksen 93 artiklan 1 ja 2 kohdassa määrätään olemassa olevasta tuesta. Perustamissopimuksen 93 artiklan 1 kohdan mukaan komissio "seuraa jatkuvasti —— tukijärjestelmiä", joita jäsenvaltioissa on voimassa. Perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi vaadittuaan niitä, joita asia koskee, esittämään huomautuksensa, tehdä päätöksen siitä, että asianomaisen valtion on määräajassa poistettava tuki tai muutettava sitä, jos komissio katsoo tuen olevan yhteismarkkinoille soveltumaton. Jos valtio ei noudata komission päätöstä, komissio voi saattaa asian suoraan yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

18. Perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdassa perustetaan järjestelmä tuen myöntämistä tai muuttamista koskevia suunnitelmia varten. Siinä määrätään seuraavaa:

"Komissiolle on annettava tieto tuen myöntämistä tai muuttamista koskevasta suunnitelmasta niin ajoissa, että se voi esittää huomautuksensa. Jos komissio katsoo, että tällainen suunnitelma ei 92 artiklan mukaan sovellu yhteismarkkinoille, se aloittaa 2 kohdassa tarkoitetun menettelyn viipymättä. Jäsenvaltio, jota asia koskee, ei saa toteuttaa ehdottamiaan toimenpiteitä, ennen kuin menettelyssä on annettu lopullinen päätös."

19. Siten kieltoa olla toteuttamatta tukea sovelletaan koko sen ajan, jolloin komissio tutkii alustavasti tukea, ja jos komissio päättää aloittaa 93 artiklan 2 kohdan mukaisen menettelyn, kieltoa sovelletaan sen lopulliseen päätökseen asti. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että yhdenmukaisesti perustamissopimuksen 173 ja 175 artiklan kanssa alustava tutkiminen on saatettava loppuun kahden kuukauden määräajassa. Jos komissio ei toimi tämän ajanjakson aikana, kyseinen jäsenvaltio voi toteuttaa suunnitelman tiedotettuaan tästä komissiolle. Tukea käsitellään tämän jälkeen voimassa olevana tukena, jota valvotaan 93 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaisesti. [3]

20. Perustamissopimuksen 94 artiklassa annetaan neuvostolle toimivalta antaa määräenemmistöllä komission ehdotuksesta aiheelliset asetukset 92 ja 93 artiklan soveltamisesta ja etenkin vahvistaa ne edellytykset, joilla 93 artiklan 3 kohtaa sovelletaan, sekä ne tukimuodot, joihin tätä menettelyä ei sovelleta.

2 — Asia 78/76, Steinike ja Weinlig v. Saksa, tuomio 22.3.1977 (Kok. 1977, s. 595, 9 kohta) ja asia C-354/90, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, tuomio 21.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5505, 14 kohta, ns. FNCE-tapaus).

3 — Asia 120/73, Lorenz, tuomio 11.12.1973 (Kok. 1973, s. 1471, 4 ja 5 kohta).

21. Perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdan perusmääräyksellä siitä, että tietyt tuet eivät sovellu yhteismarkkinoille, ei ole automaattisesti välitöntä oikeusvaikutusta kansallisissa oikeusjärjestyksissä. Yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa 77/72, Capolongo vastaan Maya, 19.6.1973 antamassaan tuomiossa [4] seuraavaa:

"— — 92 artiklan 1 kohdan määräyksillä on tarkoitus olla välitön oikeusvaikutus jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä siten, että niihin voidaan vedota kansallisissa tuomioistuimissa, jos niitä on konkretisoitu 94 artiklan mukaisilla yleisesti sovellettavilla säädöksillä tai 93 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa erityistapauksissa päätöksillä."

22. Kansallisten tuomioistuinten tärkein tehtävä valtion tukia koskevissa asioissa perustuu sen sijaan 93 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen määräyksen, joka koskee kieltoa toteuttaa tukitoimenpiteitä ennen kuin komissio on tehnyt lopullisen päätöksen, välittömään oikeusvaikutukseen. FNCE-tapauksessa [5] yhteisöjen tuomioistuin totesi seuraavaa:

"— — niiden toimenpiteiden pätevyyteen, joilla tuki täytäntöönpannaan, vaikuttaa se, jos kansalliset viranomaiset rikkovat perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan viimeistä virkettä. Kansallisten tuomioistuinten on taattava oikeussubjekteille, jotka voivat vedota tällaiseen rikkomiseen, että asiassa päätetään kansallisen lainsäädännön mukaan kaikista asianmukaisista seurauksista niiden toimenpiteiden pätevyyden osalta, joilla tuki täytäntöönpannaan, tämän määräyksen vastaisesti myönnetyn taloudellisen tuen takaisin perimisen osalta ja mahdollisten välitoimien osalta."

23. Samassa asiassa [6] yhteisöjen tuomioistuin tiivisti komission ja kansallisten tuomioistuinten tehtävät seuraavalla tavalla:

"— — perustamissopimuksen 92 ja 93 artiklalla komissiolle annettu keskeinen ja yksinomainen tehtävä tutkia, onko tuki soveltumaton yhteismarkkinoille, on perustavalla tavalla erilainen kuin kansallisten tuomioistuinten tehtävä, joka koskee niiden oikeuksien turvaamista, joita oikeussubjekteilla on perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen mukaisen kiellon välittömän oikeusvaikutuksen takia. Kun komissio on velvollinen tutkimaan, soveltuuko suunniteltu tuki yhteismarkkinoille, jopa silloin, kun jäsenvaltio rikkoo kieltoa olla täytäntöönpanematta tukitoimenpiteitä, kansalliset tuomioistuimet ainoastaan suojaavat komission lopullisen päätöksen tekemiseen asti oikeussubjektien oikeuksia sitä vastaan, että valtion viranomaiset mahdollisesti rikkovat perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen mukaista kieltoa. Kun nämä tuomioistuimet antavat ratkaisun tältä osin, ne eivät siten anna ratkaisua siitä,

4 — Asia 77/72, Capolongo v. Maya, tuomio 19.6.1973 (Kok. 1973, s. 611, 6 kohta).

5 — Mainittu edellä alaviitteessä 2, tuomion 12 kohta.

6 — Mainittu edellä alaviitteessä 2, tuomion 14 kohta.

soveltuvatko tukitoimenpiteet yhteismarkkinoille, sillä tämän asian ratkaisemisessa lopullinen toimivalta kuuluu yksin komissiolle, jonka toimintaa valvoo yhteisöjen tuomioistuin."

Tutkittavaksi ottaminen

24. Kirjallisissa huomautuksissaan TAT väittää, että kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyyntö on jätettävä tutkimatta neljällä perusteella: kansalliselta tuomioistuimelta puuttuu toimivalta, ennakkoratkaisupyynnössä ei ole kuvattu asiaan liittyviä tosiasioita ja oikeudellisia seikkoja, puolustautumisoikeuksia on loukattu (kontradiktorinen periaate) ja oikeudenkäyntimenettelyä on käytetty väärin. SFMI:n asianajaja kehitti suullisessa käsittelyssä edelleen TAT:n esittämiä väitteitä. Molempien väitteet voidaan tiivistää seuraavalla tavalla.

25. Ensinnäkin Ranskassa hallintotuomioistuimilla, eikä siis kaupallisia asioita käsittelevillä tuomioistuimilla, on toimivalta valvoa tukien myöntämiseen liittyvien hallinnollisten toimenpiteiden lainmukaisuutta. Kaupallisia asioita käsitteleviltä tuomioistuimilta puuttuu myös toimivalta määrätä tuen palauttamisesta tai tuomita valtio maksamaan vahingonkorvausta. Koska Tribunal de commerce ei selvästikään ole toimivaltainen, esitetyt ennakkoratkaisukysymykset eivät ole tarpeen riita-asian ratkaisemiseksi.

26. Toiseksi kansallinen tuomioistuin ei ole täsmentänyt Ranskan postilaitoksen SFMI:lle antaman logistisen ja kaupallisen avun luonnetta. Lisäksi tästä avusta suoritetun vastikkeen epätavallinen alhaisuus on vain olettama. Tämän takia on ollut mahdotonta esittää asian kannalta olennaisia huomautuksia. Yhdistetyissä asioissa C-320/90—C-322/90, Telemarsicabruzzo, 26.1.1993 annettuun tuomioon [7] viitaten TAT ja SFMI toteavat, että kirjallisissa huomautuksissa yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyillä tiedoilla ei voida korjata kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnössä kysymysten perusteena olevien tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen esittämisen laiminlyöntiä.

27. Kolmanneksi kansallisessa tuomioistuimessa käydyissä keskusteluissa oli ollut kysymys vain toimivaltaan liittyvistä seikoista, ja tämä tuomioistuin oli pitänyt tiettyjä seikkoja toteennäytettyinä. Jos yhteisöjen tuomioistuin ratkaisisi ennakkoratkaisukysymykset, se toimisi tästä syystä virheellisten väitteiden perusteella ja pääasian vastaajien puolustautumisoikeuksia loukkaavalla tavalla.

28. Neljänneksi ennakkoratkaisumenettelyä käytetään lainvastaisesti, koska tarkoituksena on kiertää se haitta, jota aiheutuu komission hitaasta päätöksenteosta. Ensimmäisessä kysymyksessä ei kysytä ainoastaan, ovatko kyseiset toimenpiteet tuki, vaan lisäksi soveltuvatko ne yhteismarkkinoille, minkä päättäminen kuuluu yksinomaan komission toimivaltaan. Pääasian kantajien olisi nostettava komissiota vastaan joko laiminlyöntikanne

7 — Yhdistetyt asiat C-320/90—C-322/90, Telemarsicabruzzo, tuomio 26.1.1993 (Kok. 1993, s. I-393).

tai kanne, jossa nämä vaatisivat sen päätöksen kumoamista, jolla komissio kieltäytyi aloittamasta perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan mukaista kuulemismenettelyä.

29. Ranskan hallitus tyytyy vastustamaan Tribunal de commercen esittämän ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen tutkittavaksi ottamista. Se toteaa, että kansallinen tuomioistuin ei esitä niitä tosiseikkoja tai oikeudellisia seikkoja, joiden perusteella se päättelee, että SFMI ja Chronopost ovat saaneet etuja tavanomaista alhaisempaa vastiketta vastaan. Se, ettei kysymystä voida ottaa tutkittavaksi, on Ranskan hallituksen mukaan sitäkin ilmeisempää, kun otetaan huomioon, että riidanalaiset, tosiseikkoja koskevat kysymykset ovat erittäin monimutkaisia.

30. Mielestäni kansallisen tuomioistuimen esittämät kysymykset on otettava tutkittavaksi. Mitä tulee TAT:n ja SFMI:n väitteeseen siitä, että Tribunal de commerce ei ole toimivaltainen ratkaisemaan tukien myöntämiseen liittyviä hallinnollisia toimenpiteitä koskevaa riita-asiaa ja että toimivallan puuttumisen takia ennakkoratkaisukysymysten esittäminen on tarpeetonta, yhteisöjen tuomioistuin toteaa, että sen tehtävänä ei ole tutkia sitä, onko ennakkoratkaisupyynnön esittävä kansallinen tuomioistuin kansallisen lainsäädännön mukaan toimivaltainen ratkaisemaan sen käsiteltävänä olevan, ennakkoratkaisukysymykseen liittyvän asian ja antamaan ratkaisun esitetyistä vaatimuksista. Yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa C-10/92, Balocchi [8], 20.10.1993 antamassaan tuomiossa, jossa ennakkoratkaisukysymyksen tutkittavaksi ottaminen oli riitautettu sillä perusteella, että kansallinen tuomioistuin ei ole toimivaltainen veroasioissa, seuraavaa:

"— — yhteisöjen tuomioistuimen asiana ei ole tutkia, onko se päätös, jolla ennakkoratkaisupyyntö esitetään, tehty kansallisten oikeudenkäyntimenettelyä ja tuomioistuinten toimintaa koskevien sääntöjen mukaisesti.

Yhteisöjen tuomioistuimen on sen vuoksi pysyttäydyttävä siinä päätöksessä, jolla jäsenvaltion tuomioistuin on esittänyt ennakkoratkaisupyynnön, jollei sitä ole kumottu kansallisessa oikeudessa mahdollisesti säädetyssä muutoksenhakumenettelyssä."

31. Siten kaikki kysymykset, jotka koskevat kansallisen tuomioistuimen kansallisen lainsäädännön mukaista toimivaltaa, kuuluvat kansallisen oikeusjärjestyksen ratkaistaviksi. Voidaan todeta, että tässä asiassa Ranskan postilaitoksen ja Sofipostin ennakkoratkaisupyyntöä vastaan esittämä valitus hylättiin.

32. Joka tapauksessa ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että Ranskan postilaitoksen ja Sofipostin tärkein väite on se, että Tribunal de commercen olisi todettava, että sen sijasta toimivaltainen on komissio. Siten on mielestäni perusteltua, että kansallinen tuomioistuin arvioi ennakkoratkaisupäätöksen olevan tarpeen asian ratkaisemiseksi.

8 — Asia C-10/92, Balocchi, tuomio 20.10.1993 (Kok. 1993, s. I-5105, 16 ja 17 kohta). Ks. myös asia 65/81, Reina, tuomio 14.1.1982 (Kok. 1982, s. 33, 7 ja 8 kohta).

33. TAT:n ja SFMI:n esittämän toisen väitteen osalta on todettava, että on totta, että ennakkoratkaisukysymyksessä ei juurikaan selvitetä asiaan liittyviä tosiseikkoja. Siinä ei etenkään kuvata sen konsernin rakennetta, johon SFMI kuuluu, tai Ranskan postilaitoksen antaman oletetun logistisen ja kaupallisen avun luonnetta.

34. Vaikka on hyödyllistä, että kansallinen tuomioistuin esittää ennakkoratkaisupyynnössään ytimekkään kuvauksen asiayhteydestä, johon kysymykset liittyvät, yhteisöjen tuomioistuimen käytäntönä on ollut vastata kysymyksiin silloinkin, kun tällaista kuvausta ei ole esitetty, jos vastaaminen on mahdollista niiden tietojen perusteella, jotka sille on esitetty asiakirjoissa ja kirjallisissa huomautuksissa. [9] Kuitenkin useissa hiljattain annetuissa tuomioissa, erityisesti yhdistetyissä asioissa Telemarsicabruzzo, [10] asiassa C-157/92, Banchero, [11] asiassa C-386/92, Monin Automobiles, [12] asiassa C-378/93, La Pyramide [13] ja asiassa C-458/93, Saddik [14], yhteisöjen tuomioistuin on kieltäytynyt vastaamasta yhteisön oikeutta koskeviin kysymyksiin, joihin kansallinen tuomioistuin halusi selvennystä, koska niitä ei ollut määritelty riittävän selvästi siten, että yhteisöjen tuomioistuin olisi voinut antaa sille tarkoituksenmukaisen vastauksen. Näissä asioissa yhteisöjen tuomioistuin korosti, että erityisesti sellaisissa asioissa, kuten kilpailuasioissa, joissa on kyse monimutkaisista tosiasioista ja oikeudellisista seikoista, kansallisen tuomioistuimen on määriteltävä esitettyihin kysymyksiin liittyvät tosiasiat ja oikeudelliset seikat tai ainakin selostettava ne tosiseikkoja koskevat olettamukset, joihin nämä kysymykset perustuvat. Yhteisöjen tuomioistuin on myös korostanut, että sillä on velvollisuus toimia siten, että henkilöillä, joilla on oikeus esittää kirjallisia, pelkästään ennakkoratkaisukysymyksen perusteella laadittavia huomautuksia, on mahdollisuus esittää näkemyksensä yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyistä kysymyksistä. [15]

35. Käsiteltävänä olevan asian ennakkoratkaisupyynnössä kuvataan yksityiskohtaisesti pääasian asianosaisten väitteet ja etenkin kantajien vaatimukset ja vastaajien väitteet kansallisen tuomioistuimen toimivallan osalta. Mielestäni näin esitetyt yksityiskohdat olivat riittäviä, jotta huomautuksia esittäneet osapuolet kykenivät esittämään näkemyksensä kysymyksiin 2—9 ja jotta yhteisöjen tuomioistuin kykenee antamaan tarkoituksenmukaisen vastauksen kansalliselle tuomioistuimelle. Tämän takia olen sitä mieltä, että Ranskan hallitus perustellusti rajoittaa tutkittavaksi ottamista koskevat epäilyksensä ensimmäiseen kysymykseen.

36. Ensimmäisen kysymyksen osalta on mielestäni tärkeätä pitää mielessä kysymyksen tarkoitus. Tässä oikeudenkäynnin vaiheessa kansallisen tuomioistuimen tärkeimpänä tavoitteena on saada tietää, onko sen jatkettava asian tutkimista siitä huolimatta, että asia on saatettu komission käsiteltäväksi, ja saada selvyys soveliaista toimenpiteistä siinä tapauksessa, että se katsoo tuen tulleen myönnetyksi lainvastaisesti. Ensimmäisellä

9 — Ks. esim. asia C-316/93, Vaneetveld, tuomio 3.3.1994 (Kok. 1994, s. I-763, erityisesti 14 kohta).

10 — Mainittu edellä alaviitteessä 7.

11 — Asia C-157/92, Banchero, määräys 19.3.1993 (Kok. 1993, s. I-1085).

12 — Asia C-386/92, Monin Automobiles, määräys 26.4.1993 (Kok. 1993, s. I-2049).

13 — Asia C-378/93, La Pyramide, määräys 9.8.1994 (Kok. 1994, s. I-3999).

14 — Asia C-458/93, Saddik, määräys 23.3.1995 (Kok. 1995, s. I-511).

15 — Edellä alaviitteessä 14 mainittu asia Saddik, tuomion 12 ja 13 kohta.

kysymyksellään kansallinen tuomioistuin haluaa ainoastaan ennen tosiseikkojen tutkimista ennakkoratkaisun siihen peruskysymykseen, onko valtion antamaa logistista ja kaupallista apua kuvailluissa oloissa pidettävä tukena. Se ei halua saada selvennystä yksityiskohtaisemmista oikeudellisista kysymyksistä, joita saattaa tulla esiin sen tutkiessa tosiseikkoja. Kuten selitän jäljempänä, mielestäni on mahdollista antaa kansalliselle tuomioistuimelle sen pyytämä selvitys tässä vaiheessa, ilman että on tarpeellista käsitellä kysymyksiä, joista tämän menettelyn osapuolilla ei ole ollut mahdollisuutta esittää käsitystään.

37. TAT:n ja SFMI:n kolmas väite on myös perusteeton. Olosuhteista riippuen saattaa olla soveliasta, että asian tosiseikat ja kansallista lainsäädäntöä koskevat kysymykset ratkaistaan ennen kuin ennakkoratkaisukysymys esitetään, mutta lopultakin on kansallisen tuomioistuimen harkinnassa päättää, missä menettelyn vaiheessa ennakkoratkaisukysymys on esitettävä, ottaen huomioon prosessiekonomiaan ja prosessin tehokkuuteen liittyvät päätelmät. [16] Joka tapauksessa on niin, kuten olen edellä todennut, että kansallisen tuomioistuimen päätös esittää ennakkoratkaisukysymys vaikuttaa perustellulta ottaen huomioon vastaajien sen toimivallan kiistämiseksi esittämät väitteet.

38. Toisin kuin TAT ja SFMI väittävät, se seikka, että kansallinen tuomioistuin perustaa kysymyksensä tiettyihin tosiseikkoja koskeviin olettamiin, joita ei ole vielä näytetty toteen, ei loukkaa osapuolten puolustautumisoikeuksia. Kansallinen tuomioistuin voi nimittäin päättää pyytää ennakkoratkaisua jo oikeudenkäynnin varhaisessa vaiheessa voidakseen yksilöidä merkitykselliset tosiasioita koskevat kysymykset.

39. Neljäs tutkittavaksi ottamista koskeva väite on myös perusteeton. Kansallinen tuomioistuin ei pyydä yhteisöjen tuomioistuinta ottamaan itselleen komission tehtäviä ja toteamaan, soveltuvatko kyseiset toimenpiteet yhteismarkkinoille. Sen tavoitteena on saada selvyys siitä, voivatko toimenpiteet olla perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tukea, josta olisi pitänyt ilmoittaa komissiolle 93 artiklan 3 kohdan perusteella. Kuten selvitän jäljempänä, kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on sen varmistaminen, että kieltoa toteuttaa tukitoimenpiteitä, joita varten ei ole saatu lupaa, noudatetaan, mikä edellyttää sitä, että se voi todeta, onko kyseessä ilmoitettava tuki. Se seikka, että komissiota vastaan on mahdollisesti käytettävissä jokin oikeussuojakeino, ei estä sitä, että kansallisissa tuomioistuimissa on vireillä 93 artiklan 3 kohdan viimeiseen virkkeeseen perustuva menettely. Tällainen käsitys olisi ristiriidassa tämän määräyksen välittömän oikeusvaikutuksen kanssa. Lisäksi toimenpiteet, joita voidaan vaatia kansallisissa tuomioistuimissa, saattavat hyvin olla kattavampia ja tehokkaampia kuin toimenpiteet komissiota vastaan.

16 — Ks. yhdistetyt asiat 36/80 ja 71/80, Irish Creamery Milk Suppliers Association v. Irlanti, tuomio 10.3.1981 (Kok. 1981, s. 735, 6—8 kohta).

Pääasia

40. Ottaen huomioon, että ennakkoratkaisukysymykset 5—8 koskevat kysymystä siitä, onko kansallinen tuomioistuin toimivaltainen ja voiko se jatkaa asian tutkimista siitä huolimatta, että komissio tutkii asiaa, vaikuttaa soveliaalta käsitellä kysymyksiä 5—8 ennen kysymyksiä 1—4, jotka liittyvät valtion tuen käsitteeseen ja niihin oikeussuojakeinoihin, joista on päätettävä perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen rikkomisen vuoksi.

Ennakkoratkaisukysymykset 5—8

41. Yhteisöjen tuomioistuimelta tiedustellaan ennakkoratkaisukysymyksillä 5—8 sitä, onko kansallisen tuomioistuimen, jolle on esitetty 93 artiklan 3 kohtaan perustuva vaatimus, katsottava, ettei se ole toimivaltainen, jos asia on samanaikaisesti komission käsiteltävänä (viides ennakkoratkaisukysymys), vai onko sen lykättävä asian käsittelyä siihen asti, kunnes komissio ottaa kantaa siihen, ovatko kyseiset toimet valtion tukea (kuudes ennakkoratkaisukysymys). Tribunal de commerce kysyy myös, onko sillä seikalla, että valitus on saatettu komission käsiteltäväksi yli vuosi aikaisemmin ja että pääasian kantaja on osoittanut tilanteen olevan kiireellinen, vaikutusta tilanteeseen (seitsemäs ennakkoratkaisukysymys). Lopuksi se kysyy, että jos se katsoo olevansa toimivaltainen ja antaa asiassa ratkaisun, eikö se tällöin ainoastaan täytä yhteisöjen tuomioistuimen sille FNCE-tapauksessa antamaa tehtävää eli valvo oikeussubjektien oikeuksia komission lopulliseen päätökseen asti siinä tapauksessa, että valtio rikkoo perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohtaa (kahdeksas ennakkoratkaisukysymys). Näitä kysymyksiä on soveliasta tarkastella yhdessä.

42. SFEI:n, Ranskan ja Espanjan hallitusten ja komission mielestä kansallinen tuomioistuin on toimivaltainen ottamaan tutkittavaksi ja ratkaisemaan 93 artiklan 3 kohdan rikkomiseen perustuvan vaatimuksen riippumatta siitä, että asia on komission käsiteltävänä.

43. TAT:n mukaan silloin, kun asia on saatettu komission käsiteltäväksi mutta kun se ei ole vielä tehnyt päätöstä siitä, ovatko kyseiset toimenpiteet valtion tukea, kansallisen tuomioistuimen on katsottava, ettei sillä ole toimivaltaa, koska muussa tapauksessa kansallisen tuomioistuimen ratkaisun ja komission tekemän päätöksen välillä saattaisi olla eroavuuksia. Siinä tapauksessa, että komissio päättäisi myöhemmin, että toimet eivät ole valtion tukea, kansallinen oikeudenkäynti, jolla pyritään 93 artiklan 3 kohdan perusteella tuen palauttamiseen, menettäisi oikeudellisen perustansa. Toissijaisesti TAT väittää, että kansallisen tuomioistuimen on lykättävä asian käsittelyä siihen saakka, kunnes komissio on päättänyt, ovatko kyseiset toimet tukea. Lopuksi se huomauttaa, että jos toimenpiteitä on pidettävä tukena, niitä olisi pidettävä olemassa olevana tukena siitä syystä, että komissiolta on mennyt epätavallisen pitkä aika päätöksen tekemiseen.

44. Kuten olen jo selittänyt, kansallisten tuomioistuinten tehtävänä on valvoa oikeussubjektien oikeuksia komission lopulliseen päätökseen asti silloin, kun tuki on myönnetty 93 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen vastaisesti. On selvää, että tässä tehtävässään niiden täytyy voida päättää, ovatko kyseessä olevat toimenpiteet tämän määräyksen vastaisesti myönnettyä tukea, ja jos näin on, niiden on voitava päättää tarpeellisista oikeussuojakeinoista. Yhteisöjen tuomioistuin on siten arvioinut, että komission valtion tukia koskeva toimivalta ei estä sitä, että

kansallinen tuomioistuin käsittelee asiaa ja tulkitsee ja soveltaa 92 artiklassa tarkoitettua valtion tuen käsitettä ratkaistakseen sen, olisiko toimenpiteistä tullut ilmoittaa komissiolle. [17] Lisäksi se, että komissio aloittaa 93 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun alustavan tutkimuksen tai 93 artiklan 2 kohdassa määrätyn menettelyn, ei vaikuta siihen, että kielto toteuttaa tuki on sovellettavissa välittömästi. [18]

45. TAT:n mielestä se seikka, että kansalliset tuomioistuimet jakavat komission kanssa toimivallan tulkita ja soveltaa valtion tuen käsitettä, voi johtaa ristiriitaisiin päätöksiin. Erityisesti on olemassa vaara siitä, että kansallinen tuomioistuin suostuu 93 artiklan 3 kohdan viimeiseen virkkeeseen perustuvassa oikeudenkäynnissä esitettyihin vaatimuksiin sellaisten toimenpiteiden osalta, joista komissio myöhemmin toteaa, että ne eivät ole valtion tukea.

46. Kuten Ranskan hallitus on todennut, vastaava ongelma koskee perustamissopimuksen 85 artiklaa. Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan mukaan yhteismarkkinoille soveltumattomia ovat tietyt yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat. Perustamissopimuksen 85 artiklan 2 kohdan mukaan nämä sopimukset ovat mitättömiä. Perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaan voidaan julistaa, että 1 kohdan määräykset eivät koske tiettyjä sopimuksia, päätöksiä tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja. Komissiolla on yksinomainen toimivalta tehdä 85 artiklan 3 kohdan soveltamista koskevia päätöksiä, [19] ja joissakin tapauksissa se tekee päätöksen myöntämällä ryhmäpoikkeuksen tietyille sopimusryhmille tai yhdenmukaistetuille menettelytavoille. Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 ja 2 kohdan soveltamista koskeva toimivalta on kuitenkin jaettu komission ja kansallisten tuomioistuinten kesken. [20]

47. Asiassa C-234/89, Delimitis, [21] yhteisöjen tuomioistuimelta tiedusteltiin, millainen toimivalta kansallisella tuomioistuimella oli soveltaa 85 artiklaa sopimukseen, johon ei sovelleta poikkeusasetusta. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kansallinen tuomioistuin saattoi antaa ratkaisun riidanalaisen sopimuksen osalta, jos 85 artiklan 1 kohdan soveltamisedellytykset eivät selvästikään täyttyneet tai jos päinvastoin sopimuksen yhteensopimattomuudesta 85 artiklan 1 kohdan kanssa ei ollut epäilystä, jolloin poikkeusasetukset ja komission aiemmat päätökset huomioon ottaen sopimuksen osalta ei voida missään tapauksessa tehdä 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeuslupapäätöstä.

17 — Ks. edellä alaviitteessä 2 mainittu asia Steinike ja Weinlig v. Saksa, tuomion 14 kohta. Ks. myös asia C-189/91, Kirsammer-Hack, tuomio 30.11.1993 (Kok. 1993, s. I-6185, 14 kohta).

18 — Ks. edellä alaviitteessä 3 mainittu asia Lorenz, tuomion 8 kohta. Ks. myös edellä alaviitteessä 2 mainittu asia FNCE, erityisesti tuomion 10 ja 11 kohta.

19 — Ks. neuvoston asetus N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus, EYVL 1962, 13, s. 204), 9 artiklan 1 kohta.

20 — Asia 127/73, BRT, tuomio 30.1.1974 (Kok. 1974, s. 51).

21 — Asia C-234/89, Delimitis, tuomio 28.2.1991 (Kok. 1991, s. I-935, 43— 55 kohta).

48. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että sopimuksen osalta voidaan tehdä 85 artiklan 3 kohdan mukainen poikkeuslupapäätös ainoastaan, jos siitä on ilmoitettu tai jos siitä ei tarvitse ilmoittaa. Jos nämä edellytykset täyttyvät ja jos kansallinen tuomioistuin arvioi komission sääntöjen ja käytännön perusteella, että sopimukselle saatettaisiin myöntää poikkeuslupa, kansallinen tuomioistuin voi päättää lykätä asian käsittelyä tai määrätä välitoimista. Asia on samoin silloin, kun 85 artiklan 1 kohtaa ja 86 artiklaa sovellettaessa on olemassa vaara ristiriitaisista päätöksistä. Yhteisöjen tuomioistuin lisäsi, että kansallisella tuomioistuimella on aina mahdollisuus sovellettavien kansallisten menettelysääntöjen ja perustamissopimuksen 214 artiklan asettamat rajoitukset huomioon ottaen tiedustella komissiolta, missä vaiheessa asian käsittely komissiossa on ja miten todennäköistä on, että se esittää virallisen kantansa sopimukseen asetuksen N:o 17 [22] mukaisesti. Samoilla edellytyksillä kansallinen tuomioistuin voi myös ottaa yhteyttä komissioon, kun 85 artiklan 1 kohdan tai 86 artiklan konkreettinen soveltaminen osoittautuu erityisen vaikeaksi, saadakseen taloudelliset ja oikeudelliset tiedot, joita tämä toimielin voi sille antaa. Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin viittasi perustamissopimuksen 5 artiklaan perustuvaan komission velvollisuuteen olla yhteistyössä jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten kanssa.

49. Yhdenmukaisuus ei ole täydellinen, koska valtion tuen osalta kansallinen tuomioistuin ei voi tehdä päätöstä tuen laillisuudesta, vaan ainoastaan sen toteuttamisen laillisuudesta. Näissä rajoissa on kuitenkin vältettävä ristiriitaiset oikeudelliset ratkaisut ja niistä oikeusvarmuudelle aiheutuvat uhat. Mielestäni tästä syystä on niin, että asiassa Delimitis annetussa tuomiossa selvennetään joiltakin osin sitä, mitä kansalliset tuomioistuimet voivat tehdä, kun niiden on ratkaistava, onko kyseessä ilmoitettava valtion tuki.

50. Kuten yhteisöjen tuomioistuin totesi 85 artiklan 1 kohdan osalta asiassa Delimitis, kansallisen tuomioistuimen on annettava ratkaisu, kun se arvioi, että kyseiset toimenpiteet ovat selvästi 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu valtion tuki. Asia on samoin silloin, kun se arvioi, että kyseiset toimenpiteet eivät selvästikään ole tuki.

51. Kun kansallisella tuomioistuimella on epäilyksiä asiasta, se voi mielestäni sovellettavien kansallisten menettelysääntöjen ja perustamissopimuksen 214 artiklan mukaiset rajoitukset huomioon ottaen tiedustella komissiolta, missä vaiheessa asian mahdolli-

22 — Mainittu edellä alaviitteessä 19.

nen käsittely on. [23] Samoilla edellytyksillä kansallinen tuomioistuin voi myös pyytää sellaisia selvennyksiä ratkaistavana olevan asian kannalta olennaisista tosiasioista ja oikeudellisista seikoista kuin komissio voi antaa. Voidaan todeta, että 23.11.1995 antamassaan tiedonannossa [24] komissio nimenomaisesti rohkaisi kansallisia tuomioistuimia ottamaan siihen yhteyttä, kun niillä on vaikeuksia 93 artiklan 3 kohdan soveltamisessa, ja selitti, minkälaisia tietoja se voi antaa. Kansallisilla tuomioistuimilla on luonnollisesti myös mahdollisuus pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua oikeudellisiin kysymyksiin, jotka niiden on ratkaistava voidakseen päättää, onko kyseessä tuki.

52. Jos on todennäköistä, että ennen lopullista ratkaisua kuluu jonkin verran aikaa, kansallisen tuomioistuimen on pohdittava, onko aiheellista määrätä sovellettavien kansallisten menettelysääntöjen mukaan välitoimista kuten tuen maksamisen keskeyttämisestä asianosaisten etujen turvaamiseksi lopullisen tuomion antamiseen asti.

53. On totta, että jonkinasteinen ristiriitaisten ratkaisujen uhka on olemassa huolimatta toimenpiteistä, joihin kansallinen tuomioistuin voi ryhtyä uhkaa pienentääkseen. Tällaisia vaikeuksia ilmenee kuitenkin ainoastaan, jos komissio päättää, että toimenpide ei ollut tuki, vaikka kansallinen tuomioistuin oli pitänyt sitä niin selvänä tukena, että se määräsi tuen palautettavaksi. Mielestäni tällainen mahdollisuus ei estä kansallisia tuomioistuimia toteuttamasta olennaista tehtäväänsä, joka on perustamissopimuksen noudattamisen varmistaminen.

54. Toisin kuin TAT väittää, en usko, että komission viivästys alustavan tutkimuksen loppuunsaattamisessa voisi aiheuttaa sen, että uusi lainvastaisesti myönnetty tuki muuttuisi olemassa olevaksi tueksi, joka voitaisiin poistaa ainoastaan tulevaisuuden osalta. Kuten olen jo selittänyt, asiassa Lorenz antamassaan tuomiossa [25] yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että silloin, kun jäsenvaltio antaa suunnitelluista toimenpiteistä tiedon komissiolle, komission on kahden kuukauden kuluessa päätettävä, aloittaako se 93 artiklan 2 kohdan mukaisen menettelyn. Jollei komissio ota kantaa asiaan tämän määräajan kuluessa, jäsenvaltio voi toteuttaa tuen ilmoitettuaan aikeestaan ensin komissiolle. Tämä yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisu perustui kuitenkin tarpeelle ottaa huomioon kyseisen jäsenvaltion intressi saada nopeasti tietoja oikeudellisesta tilanteesta. Mielestäni on kuitenkin niin, että jos jäsenvaltiolla on epäilyksiä siitä, ovatko sen suunnittelemat toimenpiteet 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtion tukea, sen on mahdollista omien intressiensä suojelemiseksi antaa tieto suunnitelmastaan komissiolle, jolla on velvollisuus ottaa kantaa asiaan kahden kuukauden pituisen määräajan kuluessa.

55. Siirryn nyt käsittelemään kysymyksiä 1—4.

23 — Ks. myös julkisasiamies Lenzin ratkaisuehdotus asiassa C-44/93, Namur-Les assurances du Crédit, tuomio 9.8.1994 (Kok. 1994, s. I-3829, ratkaisuehdotuksen 103— 104 kohta).

24 — Tiedonanto kansallisten tuomioistuinten ja komission yhteistyöstä valtion tuen alalla 95/C 312/07 (EYVL C 312, s. 8).

25 — Mainittu edellä alaviitteessä 3.

Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

56. Tällä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin haluaa tietää, onko se, että valtio antaa julkisen elimen välityksellä tukea pikapostitoimintaa harjoittavalle yhtiölle antamalla sille logistista ja kaupallista apua saamatta tästä tavanomaista vastiketta, tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua ja joka vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan perustamissopimuksen 92 artiklassa tarkoitetulla tavalla.

57. On tuskin epäilystä siitä, että tällaisessa tilanteessa kaupallisen ja logistisen avun antaminen voi olla 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu tuki. Perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohtaa sovelletaan jäsenvaltion myöntämään tai jäsenvaltion varoista "muodossa tai toisessa" myönnettyyn tukeen. Määräyksen tarkoituksena on estää se, että viranomaisten myöntämät edut, jotka eri muodoissaan vääristävät tai uhkaavat vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, vaikuttaisivat jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. [26] EHTY:n perustamissopimusta koskevassa asiassa 30/59, De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg vastaan korkea viranomainen, 23.2.1961 antamassaan tuomiossa [27] yhteisöjen tuomioistuin totesi seuraavasti:

"—— käsite tuki on —— laajempi kuin käsite avustus, koska siihen sisältyvät paitsi positiiviset suoritukset, kuten juuri avustukset, myös erilaiset toimet, joilla pienennetään yrityksen budjettiin yleensä vaikuttavia kuluja ja jotka siten eivät ole avustuksia sanan suppeassa merkityksessä mutta ovat kuitenkin laadultaan ja vaikutukseltaan samanlaisia."

58. Yhteisöjen tuomioistuin on soveltanut samaa laajaa tulkintatapaa EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan osalta. [28] Siten esimerkiksi yhdistetyissä asioissa 67/85, 68/85 ja 70/85, Van der Kooy ym. vastaan komissio, 2.2.1988 antamassaan tuomiossa [29] yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tavanomaista edullisemman tariffin asettaminen tietyille yrityksille jonkin energiamuodon osalta saattoi olla tuki. Tällaisen tariffin asettaminen on tuki, jos

"—— valtio tai yksikkö, jonka toimintaan valtio vaikuttaa, ei sovella tariffia tavallisena taloudellisena toimijana vaan antaakseen energian kuluttajille erityisen edun luopumalla voitosta, jonka se voisi tavallisesti saada, samalla tavalla kuin se myöntää tukia joillekin yrityksille". [30]

26 — Asia 173/73, Italia v. komissio, tuomio 2.7.1974 (Kok. 1974, s. 709, 26 kohta).

27 — Asia 30/59, De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg v. korkea viranomainen, tuomio 23.2.1961 (Kok. 1961, s. 1, 39 kohta).

28 — Ks. esim. asia C-387/92, Banco Exterior de España, tuomio 15.3.1994 (Kok. 1994, s. I-877, 13 kohta).

29 — Yhdistetyt asiat 67/85, 68/85 ja 70/85, Van der Kooy ym. v. komissio, tuomio 2.2.1988 (Kok. 1988, s. 219).

30 — Ks. em. yhdistetyt asiat Van der Kooy ym. v. komissio, tuomion 28 kohta.

59. Yhteisöjen tuomioistuin lisäsi, että tavanomaista edullisempi tariffi ei ole tuki,

"— — jos on osoitettu, että tariffi — — on kyseisillä markkinoilla objektiivisesti perusteltavissa taloudellisilla syillä kuten tarpeella kilpailla markkinoilla muiden energialähteiden kanssa, joiden hinta on kilpailukykyinen verrattuna kyseessä olevan energialähteen hintaan". [31]

60. Ratkaiseva kysymys on se, saako kyseinen yritys etua, jota se ei olisi tavallisesti saanut. [32] Ehkäpä yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö, joka koskee valtion pääomasijoituksia yrityksissä, kuvastaa tätä periaatetta kaikkein selvimmin. Asiassa Belgia vastaan komissio [33] yhteisöjen tuomioistuin kannatti komission näissä kysymyksissä soveltamaa arviointiperustetta, jonka mukaan on pohdittava, olisiko yritys voinut saada kyseiset sijoitukset yksityisiltä pääomamarkkinoilta. Jotta julkisen vallan tekemiä investointeja ei pidettäisi tukena, julkisen investoijan toiminnan on oltava ainakin vastaavaa kuin yksityisen holdingyhtiön, joka harjoittaa kokonaisvaltaista tai alakohtaista rakennepolitiikkaa ja jonka tavoitteena on kannattava toiminta pitkällä aikavälillä. [34]

61. Soveltaessani näitä periaatteita tähän asiaan arvelen, että se, että julkinen elin antaa logistista ja kaupallista apua yritykselle, josta se omistaa osan suoraan tai välillisesti, edullisemmilla taloudellisilla ehdoilla kuin mitä tämä yritys olisi voinut saada vastaavalta yksityiseltä investoijalta, on 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu tuki. Koska kaupallista perustetta ei ole, yrityksen saama etu on todellisuudessa julkisilla varoilla kustannettu avustus riippumatta siitä, ovatko nämä varat peräisin kyseiseltä julkiselta elimeltä itseltään vai muista julkisista rahoituslähteistä. Sen ratkaisemiseksi, onko kyseessä avustus, on mielestäni tarpeellista pohtia, tyytyisikö yksityinen sijoittaja avusta saadun vastikkeen suuruiseen korvaukseen, kun otetaan huomioon sellaiset seikat kuin tämän avun antamiseen liittyvät kulut, yksityisen sijoittajan investoinnin merkitys yrityksessä ja siitä saatava tuotto, yrityksen toiminnan merkitys investoinnin tekevälle konsernille kokonaisuutena, kyseinen markkinatilanne ja ajanjakso, jolloin apu annetaan. Kuten Ranskan hallitus toteaa, tämän takia ratkaistaessa sitä, onko tässä asiassa kyse tuesta, tarvitaan erittäin mutkikkaita taloudellisia ja rahoituksellisia selvityksiä.

31 — Ks. em. yhdistetyt asiat Van der Kooy ym. v. komissio, tuomion 30 kohta.

32 — Ks. julkisasiamies Sir Gordon Slynnin ratkaisuehdotus asiassa 84/82, Saksa v. komissio, tuomio 20.3.1984 (Kok. 1984, s. 1451, s. 1501), julkisasiamies Lenzin ratkaisuehdotus asiassa 234/84, Belgia v. komissio, tuomio 10.7.1986 (Kok. 1986, s. 2263 ja 2269) ja kirjoittajan ratkaisuehdotus yhdistetyissä asioissa C-278/92— C-280/92, Espanja v. komissio, tuomio 14.9.1994 (Kok. 1994, s. I-4103, 28 kohta).

33 — Mainittu edellä alaviitteessä 32.

34 — Asia C-305/89, Italia v. komissio, tuomio 21.3.1991 (Kok. 1991, s. I-1603, 20 kohta).

62. Vaikuttaa selvältä, että jos toimenpiteet luokiteltaisiin tueksi tässä asiassa kyseessä olevissa oloissa, ne vääristäisivät tai uhkaisivat vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Ne vaikuttaisivat myös jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut seuraavalla tavalla asiassa 730/79, Philip Morris vastaan komissio, 17.9.1980 antamassaan tuomiossa: [35]

"Kun valtion myöntämä taloudellinen tuki vahvistaa yhden yrityksen asemaa verrattuna muihin kilpaileviin yrityksiin yhteisön sisäisessä kaupassa, tuen on katsottava vaikuttavan näihin muihin yrityksiin."

63. Tässä asiassa oletettu tuki vahvistaisi SFMI:n asemaa verrattuna sen kilpailijoihin kansainvälisen pikapostitoiminnan markkinoilla.

Toinen ennakkoratkaisukysymys

64. Toisella ennakkoratkaisukysymyksellään kansallinen tuomioistuin haluaa tietää, eikö tuen antamisen välittömän keskeyttämisen lisäksi ainoastaan 93 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen vastaisesti annetun tuen takaisin periminen ole ainoa keino taata tämän kiellon tehokkuus.

65. Tästä esitettiin erilaisia näkemyksiä. SFEI viittaa FNCE-tapaukseen [36] ja toteaa, että ellei ole kyse poikkeuksellisista oloista, kuten täydellisestä mahdottomuudesta, kansallisen tuomioistuimen täytyy palauttaa kilpailutilanne ennalleen määräämällä tuki korkoineen palautettavaksi. Pelkällä määräyksellä lakkauttaa tuen maksaminen olisi vaikutuksia vain tulevaisuuden osalta, eikä se olisi riittävä keino saada jäsenvaltiot luopumaan tukihankkeiden täytäntöönpanosta ilman edeltävää ilmoitusta.

66. TAT:n mielestä yhteisöjen tuomioistuin tarkoitti FNCE-tapauksessa ainoastaan sitä, että tuen palauttaminen on yksi keino muiden joukossa 93 artiklan 3 kohdan viimeiseen virkkeeseen sisältyvän kiellon tehokkuuden turvaamiseksi. TAT toteaa, että sellaisen taloudellisen tuen maksaminen takaisin, jota komissio ei myöhemmin katsokaan tueksi, olisi vastoin oikeusvarmuuden periaatetta. Se lisää, että kilpailijoiden oikeuksien turvaamiseksi riittää, että jos kansallinen tuomioistuin toteaa tukitoimenpiteiden ilmeisesti olevan lainvastaisia, se määrää välitoimista komission päätöksen tekohetkeen asti. Kilpailijoiden oikeuksia suojataan myös sillä, että niillä on oikeus nostaa vahingonkorvauskanne

35 — Asia 730/79, Philip Morris v. komissio, tuomio 17.9.1980 (Kok. 1980, s. 2671, 11 kohta).

36 — Mainittu edellä alaviitteessä 2.

valtiota vastaan. TAT viittaa asiassa C-301/87, Ranska vastaan komissio, 14.2.1990 annettuun tuomioon [37] ja toteaa, että komissiolla ei ole velvollisuutta määrätä tukea palautettavaksi eikä toimivaltaa siihen ennen kuin se on tehnyt lopullisen päätöksen tuen olemassaolosta ja lainvastaisuudesta. Ei olisi johdonmukaista suojata jäsenvaltioiden oikeuksia suhteessa komissioon ja samalla antaa kansallisten tuomioistuinten jättää huomiotta yhteisön oikeuden mukaiset menettelylliset takeet.

67. Ranskan hallitus toteaa, että 93 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen rikkomisesta aiheutuvat seuraamukset riippuvat asian laadusta ja asiaa käsittelevästä tuomioistuimesta. Jos on kyse toimivallan ylittämisestä, Ranskan hallinnollinen tuomioistuin voi kumota riidanalaisen toimenpiteen, mutta se ei voi määrätä nimenomaisesti tuen palauttamisesta, vaikka toimen kumoaminen periaatteessa sisältää velvoitteen tuen takaisinmaksuun. Siviiliasioita tai kaupallisia asioita käsittelevä tuomioistuin voi määrätä erilaisista toimenpiteistä, muun muassa tuen maksamisen keskeyttämisestä ja koko tuen tai sen osan palauttamisesta. Ranskan hallituksen mielestä kansallisen tuomioistuimen on annettava asian kannalta tarkoituksenmukaisin ratkaisu. Kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus määrätä tuki palautettavaksi ainoastaan, jos se on ainoa keino kilpailutilanteen ennalleen saattamiseksi. Ranskan hallitus lisää, että komissiolla itsellään ei ole velvollisuutta määrätä sellaista tukea palautettavaksi, jonka se on todennut olevan soveltumaton yhteismarkkinoille.

68. Espanjan hallituksen mielestä 93 artiklan 3 kohdan mukaisen ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti voi antaa aihetta välitoimiin, joista ankarin on tuen maksamisen keskeyttäminen; tuen palauttamisesta voidaan määrätä vasta, kun on osoitettu, että kyseinen toimenpide on yhteismarkkinoille soveltumaton tuki. Tuen palauttamisen vaatiminen ennen kuin sen on todettu olevan soveltumaton yhteismarkkinoille tarkoittaisi sitä, että 93 artiklan 2 kohtaa sovellettaisiin ennen kuin sen soveltamisen edellytykset täyttyisivät. Koska tuen takaisinmaksaminen ei ole välttämätön seuraus siitä, että tuen todetaan olevan soveltumaton yhteismarkkinoille, takaisinmaksaminen ei sitä suuremmalla syyllä voi olla seurauksena menettelyn lainvastaisuudesta ennen kuin pääasia on tutkittu. Kansallisen tuomioistuimen tällaisessa tilanteessa päättämillä toimenpiteillä ei saada ratkaista pääasiaa ennakolta, mikä olisi tilanne, jos se määräisi tuen palautettavaksi. Saksan hallitus on samaa mieltä Espanjan hallituksen kanssa.

69. Komissio viittaa FNCE-tapaukseen sen väitteensä tueksi, että kansallisilla tuomioistuimilla on toimivalta määrätä 93 artiklan 3 kohdan vastaisesti maksettu tuki palautettavaksi. Komissio viittaa asiassa C-213/89, Factortame ym., 19.6.1990 annettuun tuomioon [38] ja väittää lisäksi, että kansallisilla tuomioistuimilla on myös toimivalta määrätä välitoimena tuen maksamisen keskeyttämisestä.

37 — Asia C-301/87, Ranska v. komissio, tuomio 14.2.1990 (Kok. 1990, s. I-307, 22 kohta).

38 — Asia C-213/89, Factortame ym., tuomio 19.6.1990 (Kok. 1990, s. I-2433).

70. Mielestäni FNCE-tapauksesta ilmenee selvästi, että jos on todettu, että tuki on myönnetty 93 artiklan 3 kohdan vastaisesti, tästä täytyy periaatteessa seurata, että se maksetaan takaisin kansallisen lainsäädännön mukaisten menettelysääntöjen mukaisesti. Kyseisessä tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin arvioi, että kansallisten tuomioistuinten on taattava oikeussubjekteille, jotka vetoavat tämän määräyksen rikkomiseen, että "sekä tukitoimenpiteiden täytäntöönpanotoimien pätevyyden että tämän määräyksen tai mahdollisten välitoimien vastaisesti myönnetyn taloudellisen avun takaisinperimisen osalta ryhdytään tarpeellisiin toimiin kansallisen lainsäädännön mukaisesti". [39] Yhteisöjen tuomioistuin lisäsi, että se seikka, että se oli asiassa Ranska vastaan komissio [40] ja asiassa C-142/87, Belgia vastaan komissio [41], 21.3.1990 antamissaan tuomioissa todennut, että komissiolla ei ollut toimivaltaa todeta tuen olevan lainvastainen pelkästään sillä perusteella, että siitä ei ollut ilmoitettu komissiolle, tutkimatta tuen soveltuvuutta yhteismarkkinoille, ei vaikuttanut mitenkään siihen, mitä velvollisuuksia kansallisilla tuomioistuimilla on 93 artiklan 3 kohdan välittömän oikeusvaikutuksen takia. [42] Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin arvioi, että komission myöhemmällä päätöksellä, jonka mukaan tuki soveltuu yhteismarkkinoille, ei voida jälkikäteen laillistaa täytäntöönpanotoimia, jotka olivat pätemättömiä ilmoittamisen laiminlyönnin takia; yhteisöjen tuomioistuin päätteli, että mikä tahansa muu tulkinta suosisi sitä, että jäsenvaltio ei noudata 93 artiklan 3 kohdan kieltoa, ja tekisi tästä määräyksestä tehottoman. [43]

71. Espanjan ja Saksan hallitusten käsityksen mukaan silloin, kun kansallisille tuomioistuimille esitetään 93 artiklan 3 kohdan viimeiseen virkkeeseen perustuva vaatimus, ne eivät voi tehdä enempää kuin määrätä tuen maksamisen keskeyttämisestä; tämä käsitys on ilmiselvästi ristiriidassa kyseisen tuomion kanssa. Tuen täytäntöönpanotoimet ennen kuin komissio tekee lopullisen päätöksensä ovat lainvastaisia ja pysyvät sellaisina tuon ajanjakson osalta, vaikka komissio toteaisi tuen soveltuvan yhteismarkkinoille. Tällaisella päätöksellä annetaan lupa tuen täytäntöönpanolle ainoastaan tulevaisuuden osalta, ja tällöin voidaan asettaa tuen vaikutuksia muuttavia edellytyksiä. Toisin kuin Espanjan hallitus katsoo, sellaisen kansallisen tuomioistuimen tehtävä, jossa esitetään 93 artiklan 3 kohdan viimeiseen virkkeeseen perustuva vaatimus, ei ole pelkästään välitoimia koskevan vaatimuksen ratkaiseminen; kansallisella tuomioistuimella on velvollisuus tällaisessa menettelyssä antamallaan lopullisella tuomiolla antaa pysyvä suoja lainvastaisen täytäntöönpanon seurauksia vastaan. Näin tehdessään se ei millään tavalla ratkaise ennakolta komission lopullista päätöstä tuen laillisuudesta.

72. Käsitys, jonka mukaan lainvastaisuuden toteamisesta täytyy tavallisesti seurata takaisinmaksaminen, on komission käytännön mukainen, sillä se vaatii tuen palauttamista, jos se toteaa tuen olevan lainvastainen. Tuen palauttamisesta määräävä kansallinen tuomioistuin täydentää komission tehtävää turvaamalla kilpailijoiden oikeudet komission päätöksen tekohetkeen asti. Kun kilpailija

39 — Mainittu edellä alaviitteessä 2, tuomion 12 kohta.

40 — Mainittu edellä alaviitteessä 37.

41 — Asia C-142/87, Belgia v. komissio, tuomio 21.3.1990 (Kok. 1990, s. I-959).

42 — Edellä alaviitteessä 2 mainittu asia FNCE, tuomion 13 kohta.

43 — Ks. em. asia FNCE, tuomion 16 kohta.

nostaa nopeasti kanteen kansallisessa tuomioistuimessa, tuen palauttaminen saattaa vielä olla mahdollista sellaisissa tapauksissa, joissa näin ei enää olisi komission tehdessä päätöksensä.

73. Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin katsonut, että on olemassa poikkeuksellisia tilanteita, joissa ei ole asianmukaista määrätä tukea palautettavaksi. Asiassa 223/85, RSV vastaan komissio, 24.11.1987 annetussa tuomiossa [44] ilmoittamatta jätetyn tuen saaja sai perustamissopimuksen 173 artiklan mukaisessa menettelyssä kumotuksi komission päätöksen tuen palauttamisesta. Yhteisöjen tuomioistuin arvioi, että komission selittämätön 26 kuukauden pituinen viivyttely tuen laillisuutta koskevan päätöksen tekemisessä synnytti tuen saajassa perustellun luottamuksen, jonka takia komissio ei voinut edellyttää Alankomaiden viranomaisten määräävän takaisinmaksamisesta.

74. Asiassa C-5/89, komissio vastaan Saksa, 20.9.1990 antamassaan tuomiossa [45] yhteisöjen tuomioistuin totesi, että joissakin tilanteissa saattaa olla kansallisten tuomioistuinten asia arvioida, onko kyse tuen palauttamisen estävistä poikkeuksellisista oloista. Kyseisessä asiassa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että tukea saavilla yrityksillä voi periaatteessa olla perusteltu luottamus tuen laillisuuden osalta vain silloin, kun tuki on myönnetty 93 artiklan 3 kohdan mukaisessa menettelyssä; huolellisen taloudellisen toimijan pitäisi tavallisesti kyetä varmistautumaan siitä, että tätä menettelyä on noudatettu. Siten jäsenvaltio ei voi vedota tuen saajien perusteltuun luottamukseen vetäytyäkseen velvollisuudestaan ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin sellaisen komission päätöksen täytäntöönpanemiseksi, jonka mukaan sen on perittävä tuki takaisin. Kuitenkin yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa lisäksi seuraavaa:

"Lainvastaisen tuen saajan mahdollisuutta vedota poikkeuksellisiin oloihin, joiden takia hän on perustellusti voinut luottaa siihen, että tuki on laillinen, ja siten vastustaa sitä, että tuki peritään takaisin, ei voida evätä. Jos asia on tällaisessa tilanteessa kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä, sen asiana on arvioida asian tosiseikat esitettyään tarpeen vaatiessa yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksiä." [46]

75. Mielestäni kansallisilla tuomioistuimilla on samanlainen vastuu, kun niiden käsiteltävänä on 93 artiklan 3 kohdan viimeiseen virkkeeseen perustuva vaatimus. Niiden tehtävänä on arvioida, olisiko huolellisen taloudellisen toimijan pitänyt huomata, että kyseiset toimenpiteet olivat tukea, joka voidaan myöntää ainoastaan 93 artiklan 3 kohdan mukaisessa menettelyssä.

44 — Asia 223/85, RSV v. komissio, tuomio 24.11.1987 (Kok. 1987, s. 4617).

45 — Asia C-5/89, komissio v. Saksa, tuomio 20.9.1990 (Kok. 1990, s. I-3437, 14 kohta).

46 — Em. asia komissio v. Saksa, tuomion 16 kohta.

76. Mielestäni on kyseenalaista, onko tässä asiassa niin. Ensinnäkään kyseiset toimenpiteet eivät ole itsestäänselvästi tukea; vastaus tähän kysymykseen riippuu siitä, onko Ranskan postilaitos saanut riittävän vastikkeen tarjoamistaan palveluista, ja SFMI:n on saattanut olla vaikeata, ellei mahdotonta tätä tarkastaa. Toiseksi komissio päätti alustavan tutkimuksen tehtyään lopettaa asian tutkimisen; lisäksi aloitettuaan tutkimuksen uudestaan yli kolme vuotta sitten se ei ole tehnyt päätöstä. Vaikka kansallinen tuomioistuin toteaisi toimenpiteiden olevan tuki, sillä saattaa tässä tilanteessa mielestäni olla perusteltu syy pitää asiattomana määrätä tuen takaisinmaksamisesta.

77. Lopuksi on todettava, että joissakin tilanteissa on mahdollista, että maksetun tuen palauttaminen ei ole aivan riittävä seuraus 93 artiklan 3 kohdan viimeisessä virkkeessä määrätyn kiellon rikkomisesta, ja näin on erityisesti, kun kilpailijat ovat tuen takia menettäneet voittoja ja markkinaosuuksia. Kuitenkaan tuen palauttaminen ei ole ainoa keino tämän kiellon tehokkuuden takaamiseksi — toistaakseni kansallisen tuomioistuimen toisen kysymyksen sanamuodon. Kuten komissio ehdottaa, kilpailijat, joille tuen lainvastaiset täytäntöönpanotoimet aiheuttavat menetyksiä tai vahinkoa, voivat nostaa kansallisissa tuomioistuimissa vahingonkorvauskanteen valtiota vastaan yhteisön oikeuden perusteella riippumatta mistään tuen takaisinmaksuvelvollisuudesta. Tässä asiassa ei kuitenkaan ole esitetty kysymystä tästä seikasta.

Kolmas ja neljäs ennakkoratkaisukysymys

78. Näillä kysymyksillään kansallinen tuomioistuin haluaa selvittää, onko tuen saajan huolellisuusvelvoitteensa takia tarkastettava, onko tuki myönnetty oikean menettelyn mukaisesti (kolmas kysymys) ja onko tuen saaja vahingonkorvausvelvollinen kilpailijoitaan kohtaan, jos se ei niin tee (neljäs kysymys).

79. Ainoastaan SFEI vastaa myöntävästi molempiin kysymyksiin perustaen väitteensä yhteisön oikeuden välittömään oikeusvaikutukseen ja ensisijaisuuteen, 93 artiklan 3 kohdan tehokkaaseen vaikutukseen, perusteltua luottamusta koskevaan oikeuskäytäntöön ja oman käsityksensä käytännöllisyyteen. TAT, Ranskan, Saksan ja Espanjan hallitukset ja komissio hylkäävät kaikki ajatuksen siitä, että tuen saajalla on yhteisön oikeuden perusteella huolellisuusvelvollisuus, jonka rikkomisesta voi seurata vahingonkorvausvastuu. Komissio arvioi kuitenkin, että olettama siitä, että tuen saaja on tiennyt tuen olevan lainvastainen, saattaa synnyttää vastuun kansallisen vastuuta koskevan lainsäädännön perusteella, koska yhteisön oikeuteen perustuvia kanteita on käsiteltävä yhdenvertaisella tavalla. Espanjan hallitus arvioi myös, että kansallisen korvausvastuuta koskevan lainsäädännön perusteella voidaan nostaa kanne tuen saajaa vastaan, jos tuen soveltumattomuus yhteismarkkinoille ja velvollisuus maksaa tuki takaisin on vahvistettu.

80. Toisin kuin SFEI väittää, yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä ei velvoiteta tuen saajaa korvaamaan kilpailijoilleen tuen lainvastaisesta täytäntöönpanosta aiheutuneita menetyksiä tai vahinkoa. Kuten on jo todettu, tässä oikeuskäytännössä todetaan ainoastaan, että tuen takaisinperimisestä kieltäytymistä ei voida perustella tuen saajan perustellulla luottamuksella. [47]

81. Näkemyksensä tueksi SFEI viittaa julkisasiamies Darmonin asiassa komissio vastaan Saksa [48] esittämän ratkaisuehdotuksen 19 kohtaan. Siinä julkisasiamies toisti aiemmassa ratkaisuehdotuksessaan [49] esittämänsä näkemyksen ja totesi, että "perusteltua luottamusta koskevan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön perustana olevasta filosofiasta voidaan johtaa se, että jokaisen valtion tukea saavan yrityksen on tarkastettava, onko tuki ilmoitettu ennakolta komissiolle". Mielestäni tämä huomautus on kuitenkin luettava asiayhteydessään eli vastauksena Saksan väitteeseen siitä, että kyseisen tuen palautus on mahdotonta, koska kansallisen lainsäädännön mukaan saajan perusteltua luottamusta suojataan.

82. Lisäksi en usko, että yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi laajentaa oikeuskäytäntönsä ulottuvuutta siten, että kilpailijoille annettaisiin mahdollisuus vahingonkorvauksen vaatimiseen tuen saajalta. Kuten Ranskan hallitus toteaa, 93 artiklassa määrätään menettelystä, jota komission ja jäsenvaltioiden on noudatettava. Jäsenvaltioilla on velvollisuus ilmoittaa tuista komissiolle. En ole myöskään samaa mieltä SFEI:n kanssa siitä, että tällainen kanne on välttämätön 93 artiklan 3 kohdassa määrätyn kiellon tehokkuuden varmistamiseksi. Edellä kuvatuilla keinoilla, joita ovat tarpeen mukaan tuen takaisinmaksaminen ja mahdollisesti vahingonkorvauksen saaminen jäsenvaltiolta, voidaan riittävällä tavalla vastata tämän kiellon rikkomiseen.

83. Sitä vastoin tarve turvata kiellon tehokkuus selittää olemassa olevan oikeuskäytännön. Perustamissopimuksen 92 ja 93 artiklalla ei olisi tehokasta vaikutusta, jos jäsenvaltio voisi tuen saajan perusteltuun luottamukseen vedoten vetäytyä velvollisuudestaan varmistaa tuen takaisinmaksu. Kuten yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa komissio vastaan Saksa antamassaan tuomiossa, [50] tämä "estäisi perustamissopimuksen 92 ja 93 artiklan tehokkaan vaikutuksen, koska kansalliset viranomaiset voisivat siten vedota omaan lainvastaiseen toimintaansa tehdäkseen näiden perustamissopimuksen määräysten nojalla tehdyistä komission päätöksistä tehottomia". Tämän näkemyksen mukaan tuen saajaa vastaan nostettu vahingonkorvauskanne ei ole perusteltavissa.

47 — Ks. edellä alaviitteessä 45 mainittu asia komissio v. Saksa, tuomio 20.9.1990.

48 — Mainittu edellä alaviitteessä 45.

49 — Asia 94/87, komissio v. Saksa, tuomio 2.2.1989 (Kok. 1989, s. 175, ratkaisuehdotuksen 14— 18 kohta).

50 — Mainittu edellä alaviitteessä 45, tuomion 17 kohta.

84. Komissio totesi kirjallisissa huomautuksissaan, että kansallisen tuomioistuimen tulee noudattaa yhdenvertaisen kohtelun periaatetta yhteisön oikeuteen perustuvien kanteiden osalta, mutta mielestäni tätä periaatetta voidaan soveltaa ainoastaan, jos pelkkä lainvastaisen tuen vastaanottaminen voi kansallisen lainsäädännön mukaan synnyttää tuen saajan vastuun kolmansia kohtaan. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisissa oikeussäännöissä ei saa tehdä eroa kansalliseen lainsäädäntöön ja vastaavien yhteisön oikeuteen perustuvien vaatimusten välillä.

Ratkaisuehdotus

85. Edellä esitetyn perusteella olen sitä mieltä, että Tribunal de commerce de Paris'n esittämiin kysymyksiin on vastattava seuraavasti:

"1) Se, että jäsenvaltio antaa julkisen elimen välityksellä logistista ja kaupallista apua kansainvälistä pikapostitoimintaa harjoittavalle yritykselle, josta tämä elin omistaa osan suoraan tai välillisesti, sellaisilla taloudellisilla ehdoilla, jotka ovat edullisemmat kuin tämä yritys olisi voinut saada vastaavalta yksityiseltä sijoittajalta, on pääasiassa kuvatuissa oloissa tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua ja joka vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

2) Kansallinen tuomioistuin on toimivaltainen ratkaisemaan 93 artiklan 3 kohdan viimeiseen virkkeeseen perustuvan vaatimuksen, vaikka asia on komission käsiteltävänä. Tällaisessa tilanteessa se voi pyytää komissiota ilmoittamaan, missä vaiheessa asian käsittely siellä on, ja pyytää siltä muuta oikeudellisia seikkoja ja tosiasioita koskevaa tietoa, jota se voi kansalliselle tuomioistuimelle antaa. Kansallisen tuomioistuimen on myös harkittava, onko tarpeen antaa sovellettavien kansallisten menettelysääntöjen mukaisesti määräys välitoimista asianosaisten etujen suojaamiseksi lopullisen ratkaisun antamishetkeen asti.

3) Jos toimivaltainen kansallinen tuomioistuin toteaa, että jäsenvaltio on myöntänyt tuen 93 artiklan 3 kohdan viimeisessä virkkeessä määrätyn kiellon vastaisesti, sen on määrättävä tuen takaisinmaksusta sovellettavien kansallisten menettelysääntöjen mukaisesti. Sen on kuitenkin harkittava, onko kyse poikkeuksellisista oloista, joiden takia tuen saajalla oli perusteltu luottamus, joka voisi estää tuen takaisinperimisen.

4) Yhteisön oikeuden mukaan jäsenvaltio tai julkinen toimielin, joka myöntää lainvastaisesti tukia, voi olla vahingonkorvausvastuussa, mutta yhteisön oikeuden mukaan tällaisen tuen saajalla ei ole velvollisuutta hyvittää kilpailijalle lainvastaisen tuen maksamisen takia aiheutunutta menetystä tai vahinkoa, ellei lainvastaisen tuen saaminen vastaavissa oloissa kansallisen lainsäädännön mukaan aiheuta vahingonkorvausvelvollisuutta kolmansia kohtaan."